

De borgerliges program 1908

Elander, Otto Arvid Fredrik

53 E a Br. 1908.

National Library
of Sweden

ELANDER, OTTO ARVID FREDRIK

& HALLGREN, JOHAN ALFRED

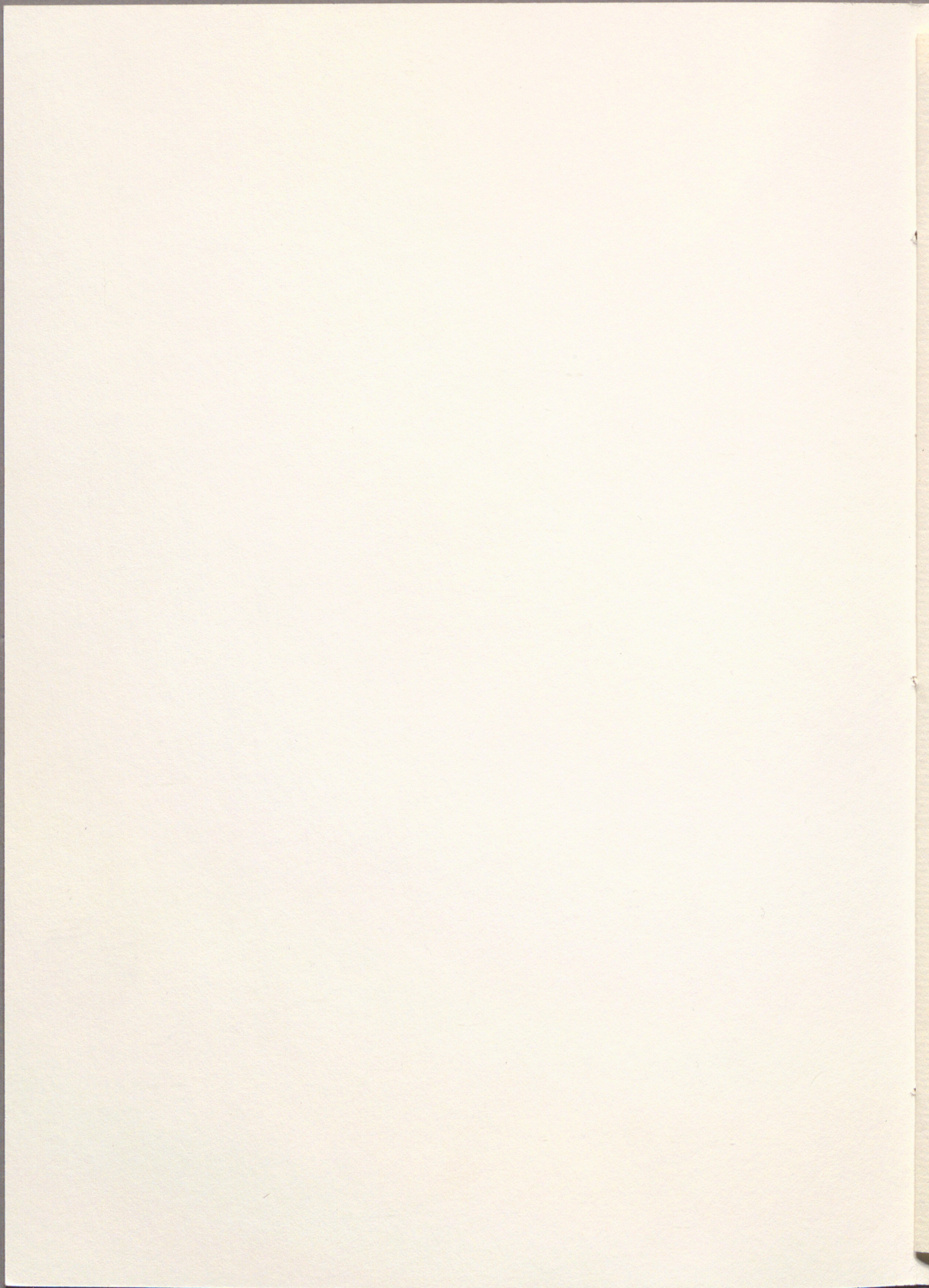
Sv. Saml.

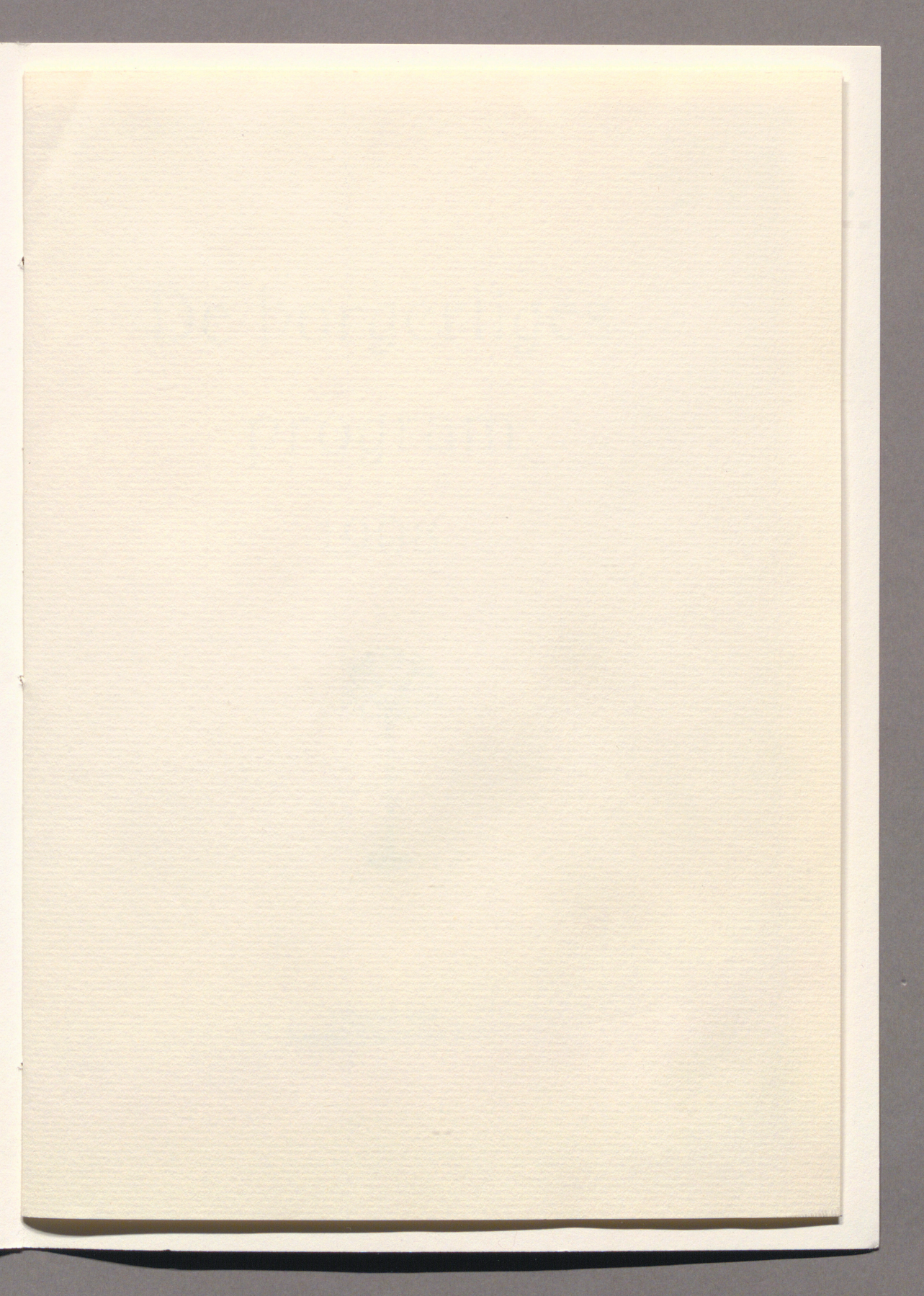
Polit.

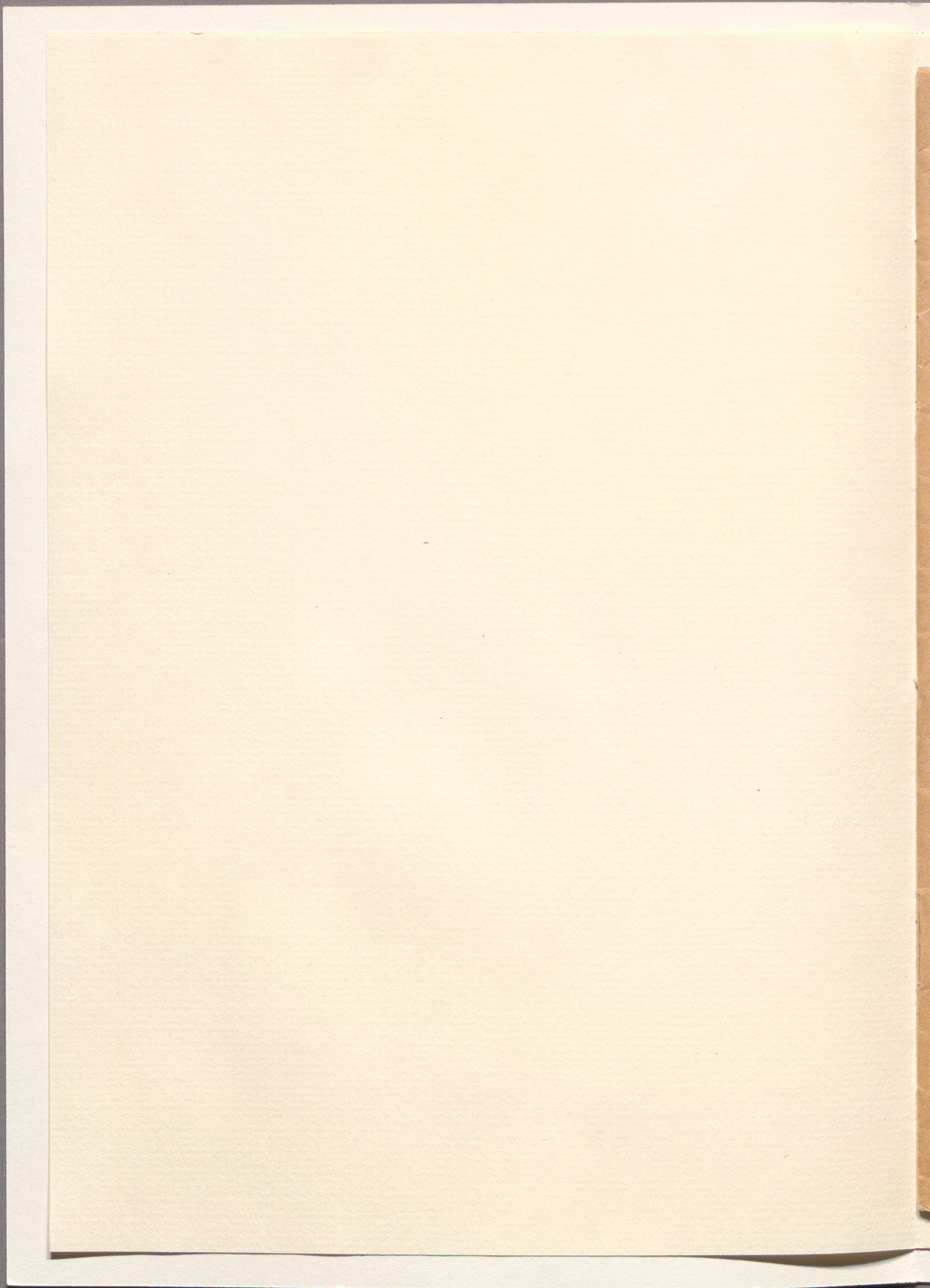
Sv.

(B.)

1908

ELANDER, O. A. F. & HALLGREN, J. A.

Solit Su.

(Su)

1908

De borgerliges program

1908

Göteborg 1908
Elanders Boktryckeri A.-B.

De borgerlige

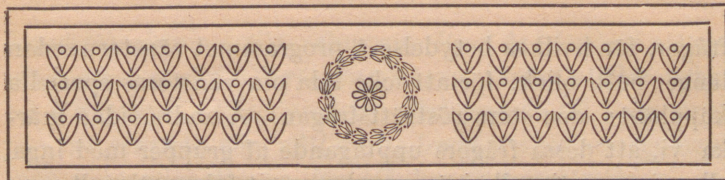
Program

1908

Udgivet af
Kommunestyret i

Högerns politik under de senaste årtiondena kan icke undgå ge intryck af att ha varit starkt påverkad af förhållandet till Norge. Bevarandet af den redan från början dödfödda unionstanken har varit en af högerns hufvuduppgifter, men ett bevarande icke efter principen: eftergift på eftergift, utan i form af fasthet i svensk politik gentemot normmännen.

Att svensk högerpolitik härvid måste misslyckas, låg i sakens natur och var icke högerns fel. Det var i själfva verket omöjligt att emot ett enigt nationellt samladt Norge, indirekt understödt af den svenska liberalismens yrkedom i nationella angelägenheter och socialdemokraternas öppna partitagande för de norska unionsfienderna, i längden fasthålla en union, som från början inneslöt fröet till sin undergång.

Högerns kraftförbrukning i och för bevarandet af unionshumbugen blef högst olycklig för den själf. Dess politik kom att i öfvervägande grad blifva negativ. De stora inre frågorna togos under armarne af vänstern. Striden för religionsfrihet fördes på sin tid hufvudsakligen från vänsterhåll, och så blef naturligt, att vänstern vann understöd från de allt kraftigare uppspirande frireligiösa grupperna, och dessa lärde sig att i vänstern se sina naturliga bundsförvandter. Nykterhetsfrågan var en annan af dessa stora

frågor, för hvilkæs betydelse å programmet vänstern sedan länge haft blick, för att icke tala om vänsterns speciella käpphäst: den stora rösträttsfrågan. Å andra sidan märka vi, att dessa frågors upptagande af grupper med inga eller ringa nationella intressen har varit från nationell synpunkt olyckligt. Det har icke kunnat undgås, att dessa frågor, hvilkas nationella betydelse icke på allvar kan förnekas, fått en anstrykning, som gjort dem allt annat än tilltalande för håll, där de bort vara själfskrifna nog.

I och med unionsbrottet 1905 blef dock ställningen en helt annan. Högern behöfde ej längre öda kraft på den fruktlösa unionsfrågan. Det blef ock klart för högern, att den yttre svaghet som unionsbrytningen medförde måste ersättas genom ökad inre styrka och att denna måste vinnas genom fruktbärande åtgärder i syfte att kraftigt höja känslan af nationell samhörighet och nationellt samansvar. När jag talar om högern, så menar jag alltså icke en höger, som vill stå stilla, utan som vill verklig utveckling, en höger scm ej anser, att allt är bra som det är och att det ej kan bli bättre.

Som ett uttryck för denna samhörighets- och samansvarskänsla vill jag se *rösträttsfrågans lösning* vid stundande riksdag. Det blef högern förunnadt att bringa denna fråga till sin lösning, att framlägga ett förslag, som af båda kamrarne kunde godtagas. På valens utgång beror det, om frågan skall kunna föras lyckligt i hamn. Det intensiva motstånd, som från vänsterhåll gjorts mot den erkänt rättvisa proportionella valmetoden, gör det mer än troligt, att vänstern, om den vinner seger vid valen, kommer att begagna sig däraf och söka rifva upp det fattade beslutet och så på nytt kasta oss in i ändlösa uppsplitande rösträttsstrider. Ett stöd för en dylik farhåga har man i det ytterst anmärkningsvärda förhållandet, att Frisinnade

Landsföreningen i sitt valupprop för i år icke med ett ord omnämner beslutet i rösträttsfrågan, men i stället yrkar på den politiska tyngdpunktens förläggande till 2. kammaren, ett yrkande, som alltför ofta framförts såsom argument mot proportionalismen för att kunna missförstås.

Vänsterns nya käpphäst heter nu *referendum, folkomröstning*. Vänstern önskar, att de frågor, om hvilkas lösning de båda kamrarna upprepade gånger stanna i olika beslut, skola underkastas folkomröstning. Det finnes verkligen bönder i vårt land, som vilja vara med om införande af allmän folkomröstning. Och dock borde de kunna inse, att denna kan leda till de farligaste följder. Vi vilja härpå anföra endast ett exempel. Vi veta nu att i vårt land finnas många, som vilja upphäfva den enskilda äganderätten, hvarigenom t. ex. bondeklassen skulle berövas äganderätten till sin jord. Antingen skulle denna helt indragas till staten eller ock kunde t. ex. en jordränta eller dylikt påläggas jorden, så att jordägaren i själfva verket ändå miste äganderätten. Om allmän folkomröstning infördes, skulle de icke-jordägande klasserna kunna köra den svenske bonden från hus och hem, på fullt lagligt sätt fråntaga honom den jord han själf betalt.

Endast Liberala samlingspartiets fordran på införande af folkomröstning borde göra, att alla Sveriges bönder vid de stundande valen röstade emot dess kandidater.

För högerens män och de moderata är den viktigaste frågan på programmet rösträttsfrågan, och hvarje riksdagsman, som skall kunna hoppas på högerens understöd, måste bestämdt förklara sig vilja rösta för antagandet af det sedan år 1907 hvilande rösträttsförslaget.

Men rösträttsfrågan i och för sig är icke målet, endast ett medel. Målet är vår nationella uppräckning och förkofran. Och vi äro dess bättre i stånd till en sådan utveck-

ling. Ty Sverige har inom sig så stora naturtillgångar att det endast gäller att ta vara på dem och helt utnyttja den rikedom, som står oss till buds.

En viktig punkt på högerprogrammet är därför att taga vara på våra naturtillgångar och rationellt utnyttja dem. För att göra det, ha vi naturkrafterna i våra älfvar och strömmar, maskinerna kunna vi skaffa oss, människokrafterna kunna vi få, och världens yppersta ingenjörer stå oss till buds. Hvad som fattas är endast företagsamhet och kapital; och här bör staten gripa in.

Hvad våra vattenfall kunna komma att betyda för vårt folk framgår lätt genom en jämförelse med nu rådande förhållanden. Årligen införas från England stenkol för omkring 60 miljoner kr. Detta är ju en högst väsentlig beskattning af svenska folket — omkring 12 kr. person årligen — till förmån för utlandet. Detta belopp torde kunna väsentligen inbesparas. Söder om Dalälven finnas 300 000 vatten hästkrafter eller efter reglering af vattendragen ungefär dubbla detta belopp. Detta är dubbelt så mycket som ångkraften alstrar här i landet för industriella behof. Därtill kommer att priset pr hästkraft elektricitet (omkring 25 kr. pr år) blir betydligt billigare än pr hästkraft ånga (som är 180 kr.) Således icke blott det att många miljoner årligen stanna inom landet utan äfven det, att industrien årligen inbesparar ännu flera miljoner för sin drifkraft.

Vi måste alltså tillgodogöra oss vårt lands resurser, som föregående generationer i cerhörd misshushållning slösat med under sitt jäktande efter utländska värden. Modern teknik, parad med ökad ansvars känsla inför nationens naturtillgångar, skall i vidtutseende grad öka möjligheterna för existens och trefnad inom eget land för växande människoskaror.

Men viktigast af allt är dock det, som göres för den sam-

hällsklass, som utgör ryggraden i det svenska folket, Sveriges landtbrukande befolkning. Det är denna klass, som varit vår räddning i kritiska tider, det var den svenske bonden som under Engelbrekts, Sturarnes och Vasas ledning bevarade vår frihet och självständighet, och den skall helt visst i framtiden blifva vårt bästa stöd mot internationella och fosterlandslösa sträfvanden.

Högerns program i detta fall är klart och tydligt uttryckt på följande sätt i dess program:

Högern önskar »jordbrukarklassens stärkande och jordbrukets höjande bl. a. genom beredande af möjligast *billiga frakter* för jordbruksnäringens behof, *egnahemsrörelsens organisering* därhän, att jordbruk på billiga villkor och utan onödiga formaliteter beredas åt väl vitsordade jordbruksarbetare;

beredande af *för det lilla jordbruket lämpad landbruksundervisning*;

tillgodoseende af landtbrukets behof af arbetskraft genom därför afpassad *arbetsförmedling*;

och framför allt *den enskilda äganderättens skyddande mot äfventyrliga socialpolitiska experiment*».

Och angående de kraf och önskemål, som utgå från städernas och industricentras befolkning, yrkar programmet:

»handtverkets och den mindre industriens understödjande genom främjande af åtgärder för tillhandahållande af *billig drifkraft* och beredande af fullgod yrkesuppfostran medelst *lämplig lärlingslagstiftning* och *understöd åt yrkesskolor*;

industriens, särskildt exportindustriens och handels, kraftiga upphjälpande och stärkande mot utländsk konkurrens, bland annat genom *rationell fraktpolitik* och sådana *förvaltningsreformer*, som gifva staten erforderliga organ för kraftig samverkan med näringslivets målsmän;

öppnande af *nya verksamhetsfält och afsättningsområden; förbättrad handelslagstiftning*, som tillgodoser såväl den större som den mindre handelns berättigade intressen; *kreditväsendets ordnande*, så att sund företagsamhet främjas».

Högerns programuttalande rörande den sociala lagstiftningen är likaledes klart och tydligt, utan allt krumbuktande. Högern önskar och fordrar arbetsro och arbetsfrid i landet och anser òtt detta bäst vinnes genom

»tryggande af arbetsaftalet med rättslig påföljd för afalsbrott;

vidtagande af sådana lagstiftningsåtgärder, genom hvilka förföljelser, som afse att kränka enskildes arbetsfrihet, kunna tillbörligen tillbakavisas och beifras;

förhindrande af allmänfarliga strejker och sådana arbetsnedläggelser på jordbrukets område, som äfventyra årets skörd och husdjurens nödiga omvårdnad;

häfdande af principerna om föreningsrätt och föreningsfrihet, hvarigenom rätten att tillhöra eller icke tillhöra viss organisation fastslås och såväl arbetsgifvare- som arbetare-sammanslutningars juridiska ansvarighet klagöres och fastställles;

verksamt främjande af arbetareklassens själfhjälpssträfvan den, särskildt i fråga om *egna hems bildande*, utvecklad *olycksfallsförsäkring* samt den *ålderdoms- och invaliditetsförsäkring* som statens ekonomiska bärkraft kan medgifva».

Högern anklagas af motståndarne för att den arbetar för »klasslagstiftning». Det där talet är ett förunderligt tal. Äro icke alla lagar noga taget klasslagar? De äro riktade mot förbrytareklassen, vare sig den är klädd i cylinder och frack eller i arbetareblus. Talar man däremot om att vissa lagar äro riktade mot en viss klass af samhällsmedborgare, härvidlag särskildt arbetareklassen, så vågar

jag påstå, att icke ens den mest utskrikna af alla lagar, den s. k. Åkarpslagen, är en verklig klasslag, då den endast riktar sig mot brottslingarne, d. v. s. mot dem som begå ifrågavarande brott; och detta vare sig de tillhöra arbetareklassen eller uppviglareklassen eller någon annøn högre eller lägre klass. Och man skall förgäfväs i hela vårt rättssystem söka en enda bestämmelse, där en arbetare straffas hårdare än hvilken som helst medborgare ur annan samhällsklass. Talet om klasslagar för arbetareklassen är en typisk uppviglarelögn.

Det finnes dock klasslagar i vårt land, äkta klasslagar, exempelvis sjölagen, lagen om straff för ämbetsbrott af präst o. s. v. Men det har knappast höjts någon röst för deras borttagande.

Att den lagstiftning rörande arbetsaftal, som här antydts, ej får på något sätt kränka föreningsrätt och föreningsfrihet, anser jag mig böra kraftigt betcna. Rätten att tillhöra eller icke tillhöra hvilken förening med laglig verksamhet som helst får ej göras till föremål för arbetsfejder. Den måste lagligen stadgas, och detta är så mycket viktigare, som en stor del af arbetsosäkerheten på grund af sträjk o. d. haft sin yttersta orsak i just laglösheten på detta område.

Hvad särskildt den s. k. sträjkkrätten vidkommer, så är uppenbart, att liksom det bör stå en hvar fritt att antaga ett förmånligt arbete, så bör det stå honom fritt att nedlägga ett oförmånligt, om han därmed icke kränker ingångna arbetsaftal. Dock är tydligt, att sträjk, som till sina följder blifva brottsliga handlingar, exempelvis mjölkningssträjk, som medför djurplågeri, så ock allmänfarliga sträjk, som sätta allmän välfärd på spel, under inga villkor få förekomma.

I hvarje fall äi uppenbart att kraftiga åtgärder böra

vidtagas till förekommande af den sträjkfara, som alltjämt hotar vårt näringslif och som är långt mera omfattande än den stora allmänheten till äfventyrs tänker. Så t. ex. inträffade år 1907 i Sverige ej mindre än 298 arbetsinställelser, hvilka berörde 793 arbetsgifvare och 21722 arbetare med nära 25 sträjkdagar pr man. Af dessa 298 arbetsinställelser voro ej mindre än 237 verkliga sträjker, 22 lockouter och 39 af blandad natur.

Genom dessa arbetsinställelser gingo öfver en half miljon arbetsdagar förlorade (531 000), alltså en nationalförlust af öfver 2 miljoner kr. bara i mist arbetsförtjänst, en betungande extra beskattning, som, om den än i första hand drabbar arbetaren, i sista hand kommer att uttagas ur industrien.

Den reformvänliga högerens program i fråga om social lagstiftning bör omfattas af hvarje redbar svensk, och om det till största delen »är stulet från vänsterns program», såsom hr Karl Staaff förklarar, så böra ju äfven liberalerna kunna omfatta det.

Den reformvänliga högerens önskemål på statsförvaltningens, skatteväsendets och försvarsväsendets område uttryckas på följande sätt:

»Statsförvaltningens och rättegångsväsendets reformering och förenkling i syfte af ärendenas snabbare handläggning och arbetskraftens bättre utnyttjande;

aflägsnande af onödiga skrankor mellan i statens tjänst anställda betjante samt ämbets- och tjänstemän;

skatteväsendets förbättrande, så att en allt mera rättvis fördelning af skattebördorna till stat och kommun må vinnas, hvarvid tillses, huruvida icke vissa kommunala utgifter kunna utjämnas genom fördelande på större områden eller lättas genom statens understöd, där de äro mest tryckande;

försvarets utveckling under planmässig användning af därtill anslagna medel och under tillbörlig förvaltningskontroll;

understöd och uppmuntran åt det frivilliga skytteväsendet;

noggrann pröfning af ifrågasatta statsutgifter och den sparsamhet som hänsynen till god statshushållning kräver.»

Äfven i fråga om denna del af högerns program har hr Staaff uttalat sitt höga gillande; det enda han betviflar är, att högern skall söka utföra dessa önskemål. M. o. o. hr Staaff vill låta påskina att högern utkastat dessa programpunkter som ett slags lockmedel, för att sedan, när valet är lyckligen öfverståndet, aldrig låtsa om saken mera. Det synes mig som om ett sådant tal ej är värdigt hr Karl Staaff, ledaren för det liberala partiet, landets f. d. statsminister. Med samma rätt skulle ju vi kunna slunga ut samma anklagelse mot våra motståndare. Men det göra vi icke. Tvärtom, det är just på grund af att vi tro på deras allvarliga afsikt att utföra sina program, som vi drifvas till att med allt allvar bekämpa dem. Vi tro att socialisterna ämna afskaffa konungadömet och införa republiken; vi tro att socialisterna ämna afskaffa statskyrkan, förbjuda kristendomsundervisning i våra skolor, afkristna vårt folk; vi tro att de ämna till staten indraga den svenske bondens jord.... Och det är just på grund häraf som vi bekämpa dem. Men liksom vi tro på att de mena allvar med sitt program, så fordra vi äfven från motståndarens sida samma äktning. Är det så att liberalerna kunna ena sig med oss högermän i dessa frågor, så mycket bättre. Då kunna vi hoppas att dessa betydelsefulla frågor, som så länge väntat på sin lösning, nu inom kort skola redas ut på ett för vårt folk gagneligt sätt.

Ett stort svalg är dock befast i en af dessa frågor mellan

högern och socialdemokratiska partiet: i försvarsfrågan. Där önskar högern ett i mån af vår ekonomiska förmåga kraftigt försvar, anordnad under planmässig användning af därtill anslagna medel och under tillbörlig kontroll. Socialdemokraternas sträfvan är : bort med all militär!

Och i fråga om understöd till det frivilliga skytteväsendet uppträdde på den soc. dem. kongressen i år flere af partiets ledande män och talade skarpa ord däremot; ja, en förklarade att arbetarne borde helt hålla sig borta från det frivilliga skytteväsendet, ty det vore bättre om arbetarne öfvade sig med revolverskjutning än med mausergevärd: man kunde i stundande strider reda sig bättre med revolverar än med gevär! Och några veckor senare öfvade ungsocialisterna nere i Skåne sig med att kasta bomber!

Det är med detta parti, som några af liberalernas ledare förklara, att deras parti skall samarbeta!

En annan af de stora frågorna är *nykterhetsfrågan*. Den tränger sig fram med gemotståndlig kraft. Nykterhetsspörsmålet har från högerhåll hittills alltför litet beaktats som ett fristående spörsmål. Det har mest inrangerats bland öfriga spörsmål af öfvervägande sedlig art, beträffande hvilka man ansett upplysning tillfyllest. Högern har här obestriddigen förbisett frågans verkliga innebörd. Att nykterhetsfrågan är en sedlighetsfråga, ett etiskt spörsmål, det är sant, men det är icke hela sanningen. Den är ej mindre ett spörsmål af allra största sociala och ekonomiska art. Vore nykterhetsspörsmålet endast af etisk innebörd, så förtjänade det icke större plats å de politiska programmen än hvilket annat etiskt spörsmål som helst, t. ex. om lust till nästans hus, hedrandet af fader och moder o. s. v., men så är alldeles icke fallet. Just på grund af nykterhetsspörsmålets utomordentliga sociala och eko-

nomiska betydelse har det en politisk innebörd som ställer det bland samtidens största frågor.

Det är ingalunda en samhällsbagatell det faktum, att ett ihållande rusdrycksbruk småningom degenererar släktet, småningom förslappar och försvagar afkomlingarnes fysiska, intellektuella och moraliska kraft. Det är heller icke en samhällsbagatell, att nöd, sjukdom och brott äro i stor utsträckning direkta och i än större utsträckning indirekta följder af rusdrycksmissbruket. Det är ej heller en ren bagatell, att öfver 100 miljoner kr. årligen offras på rusdrycksbruket.

100 000 000 kr. årligen, det är så mycket som ett litet eget hem i bröllopspresent till hvar och ett af alla nygifta par i vårt land eller ett 500 kr. ålderdomsunderstöd åt 200 000 behöfvande familjer årligen eller 10 000 000 kr. mera än 3 Nobel-donationer årligen eller lika mycket under ett år som förlorad arbetsförtjänst genom sträcker i 37 år, hvarje förlorad arbetsdag värderad till 5 kr. och med samma antal sträjk dagar som förlidet år.

Det ligger alltså i sakens natur, att hvarje varmhjärtad fosterlandsvän, som satt sig in i nykterhetsfrågans verkliga betydelse, måste vara djupt intresserad af spörsmålets lyckliga lösning. Där af följer emellertid icke, att alla äro ense om vägen därtill. I en sak tycks dock högern nu vara ense, nämligen om nykterhetssträfvandets främjande på den personliga öfvertygelsens väg och medelst en lagstiftning, som främst tager hänsyn till ordningens och sedlighetens kraf. Om vi häremot sätta Frisinnade landsföreningens valupp rop, som i denna punkt lyder: »Nykterhetsarbetets stöd-jande, särskildt genom införande af lokalt veto», så finna vi ett betydligt klarare och allsidigare program i det förra än i det senare. Detta framgår än mer vid jämförelsen mellan Allmänna Valmansförbundets yrkande på fullstän-

dig och allsidig utredning af alkoholspörsmålet från såväl etisk och social som ekonomisk synpunkt samt Frisinnade Landsföreningens kraf på utredning rörande sättet att frigöra staten, kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen från ekonomiskt beroende af rusdryckshandlingen. Ty under det en undersökning enligt A. V:s synpunkter omfattar ej blott den ekonomiska utan äfven den etiska och sociala sidan, kommer ett utredningskraf enligt Landsföreningens valupprop på sin höjd att resultera i ådagaläggandet af den förra. Att f. excellensen Staaff i sitt cirkustal i Göteborg den 4 juni i år ansåg, att högerns kraf på en fullständig och allsidig utredning af alkoholspörsmålet afsåge att göra en klar sak invecklad, bevisar, att hans egen uppfattning af alkoholspörsmålets utveckling är allt annat än klar.

Men intill dess en dylik utredning hinner blifva färdig, får den reformvänliga högern icke lägga armarne i kors i nykterhetsfrågan. Med insikt om dess utomördentliga fosterländska betydelse måste den understödja allt surdt nykterhetsarbete för påverkandet af den perscnliga öfvertygelsen i nykterhetsvänlig riktning och genom lagstiftningen främja nykterhetsarbetet, därvid i första rummet tagande hänsyn till ordningens och sedlighetens kraf.

Nykterheten bör emellertid gälla ej blott drycken, utan äfven maten. Vi svenskar lefva för högt. Vi måste återgå till enklare lefnadssätt i allt. Detta är ett kraf, som män har anledning till att i våra dagar med allvar rikta till svenska folket, både hög och låg; och med tacksam vörndnad hälsa vi det exempel, som i detta fall numera utgår från konungaborgen.

Af utomördentlig betydelse för hela vårt folk är vår folkuppfostran. Allt starkare göra sig härvid ansatser gällande, gående ut på dennas s. k. sekularisering, hvarmed

man framför allt afser skolans skiljande från kyrkan. Men det kommer helt visst icke att stanna därvid. Allt starkare höras de röster, som vilja ha bort all kristendomsundervisning i speciell mening. Betecknande är att vid socialdemokraternas partikongress i år förelågo ej mindre än 8 motioner om ändring af partiets programpunkt »religionen förklaras för privatsak» i mera aggressiv riktning och i hvilka yrkades bl. a. att partiet vid alla tillfällen skulle bekämpa den religiösa fördummelsen, kamp mot religionens villomeningar o. s. v. Landskronakuriren skrifver: »Det mest demoraliserande ledet i vår tids uppfostran är religionsundervisningen».

Att socialdemokraterna med en sådan uppfattning måste bekämpa kristendomsundervisningen i skolorna är tydligt nog. Vilja vi alltså på allvar arbeta för folkuppfostrans behållande på kristen grund, så måste vi göra front mot socialismen. Men äfven af andra skäl måste en hvar, som älskar fosterlandet, af alla krafter bekämpa den samhällsomstörtande socialdemokratien, som förklarar sig själf vara fosterlandslös och som på alla sätt vill komma till lifs vårt nuvarande samhällsskick. Att det ej är tid att nu slöa till, att göra som strutsen, sticka hufvudet ned i sanden för att slippa se fanan, det borde vara klart för en hvar. Mordbranden i Göteborgs hamn borde sprida ett klart sken öfver de medel, genom hvilka socialisterna tro sig kunna nå sitt mål, oroligheterna i Lysekil, Gefle, Norrköping, Göteborg och annanstädes borde väcka oss till lif; och om intet annat hjälper, så borde skrällen från Malmö-bomben ha nått till de aflägsnaste punkter i vårt hittills så lugna och fridfulla land.

Sveriges valmän stå i höst inför ett betydande val. Skola de då sälla sig under den blodröda fanan med inskriften: Ned med tron och kyrka och nuvarande sam-

hällsskick? Eller skola de fylka sig under den ärofulla blågula fanan, som bäres i spetsen för de skaror, som tåga framåt på de lugna reformernas stråt, på en väg, som är byggd på Sveriges urgamla, bepröfvade samhällsskick?

Det är hvarje högermans plikt att deltaga i striden och utså sina åsikter bland grannarne. Och om vi då i höst mangrant gå till valurnan, då skall ock högern segra så så godt som öfver hela landet. Må hvarje man göra sin plikt och med sin röst verka för, att arbetsro och arbetsfrid åter må få råda i vårt sköna land!

